

СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

ЮШКОВ Михайло Михайлович - аспірант кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів

ORCID ID: 0009-0005-2234-2778

УДК 342.922

DOI 10.32782/LAW.UA.2023.3.5

Наукова стаття присвячена співвідношенню кримінальної та адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Охарактеризовано співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами за законодавством України та окремих країн СНД. Встановлено, що в процесі кваліфікації протиправного діяння, пов'язаного з жорстоким поводженням з тваринами, переважає оціночний підхід. До критеріїв розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за досліджуване діяння віднесено такі елементи: ступінь суспільної небезпеки; спосіб вчинення діяння; вину; мотив; мету; обставини вчиненого діяння та наслідки, що є характерним як для законодавства України.

Обґрунтовано, що за законодавством України родовим об'єктом жорстокого поводження з тваринами є відносини публічного адміністрування у сфері охорони природи, використання природних ресурсів та охорони культурної спадщини. Встановлено, що у Кодексі Республіки Таджикистан про адміністративні правопорушення родовим об'єктом жорстокого поводження з тваринами є відносини, пов'язані з виконанням ветеринарно-санітарних норм і правил.

Акцентовано увагу, що аналіз характеру основних кваліфікаційних ознак як адміністративного, так і кримінального правопорушення, змістом якого є жорстоке поводження з тваринами, свідчить про те, що законодавці не встановлюють чітких критеріїв визначен-

ня рівня суспільної небезпечності такої поведінки осіб. У кожному конкретному випадку компетентні правозастосовні органи самостійно визначають рівень суспільної небезпеки жорстокого поводження з тваринами. Така ситуація має неоднозначний характер, адже, з одного боку, вона дозволяє цим органам більш індивідуально підходити до розгляду й оцінки кожного окремого факту жорстокого поводження з тваринами, а з іншого – створює для цих же органів можливість ухилятися від більш складних і трудомістких процедур притягнення особи до кримінальної відповідальності. Це проявляється в тому, що зазначені органи вперто відмовляються вбачати в досліджуваному правопорушенні ознаки злочину та кваліфікують його як адміністративний проступок.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, відповідальність, жорстоке поводження, кримінальна відповідальність, тварина, правове регулювання.

Проблема нашого дослідження ускладнюється тим, про що вже наголошувалося в попередніх підрозділах, що чинне законодавство України містить колізію стосовно встановлення адміністративної та кримінальної відповідальності за жорстокість щодо тварин. Так, ст. 89 КУпАП має таку редакцію: «Жорстоке поводження з тваринами, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, караються штрафом від дев'яти до двадцяти одного неоподатковувано-

го мінімуму доходів громадян» [1, с. 43]. Тобто для правопорушення характерний матеріальний склад; необхідною й достатньою підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності є настання наслідків у вигляді заподіяння шкоди тварині (мучення, каліцтво або загибель). Як відомо, злочин, передбачений чинною редакцією ст. 299 КК України, характеризується формальним складом, тобто необхідним елементом його складу є лише винне порушення однієї з форм цього діяння. Проте в такому разі невиправданим є ступінь суспільної небезпеки діянь, адже конструкції сформульованих у законі складів злочинів і правопорушень, за яких в одних випадках для відповідальності за закінчене правопорушення достатньо з об'єктивної сторони встановити лише факт вчинення певного суспільно небезпечного діяння, а в інших випадках необхідно встановити ще й настання наслідків, зовсім не є випадковими. Вони відображають прагнення законодавця забезпечити оптимальні умови для охорони певних груп суспільних відносин з урахуванням характеру та специфічних особливостей суспільної небезпечності [2, с. 41]. Зокрема, у випадку правопорушення, передбаченого ст. 89 КУпАП, настання наслідків є ознакою, що різко змінює ступінь суспільної небезпечності в бік його збільшення.

Родовий об'єкт зазначеного злочину та правопорушення, як свідчить чинне законодавство, є різним. Родовим об'єктом правопорушення визначено суспільні відносини в галузі охорони природи та використання природних ресурсів. Інакше вирішено питання про родовий об'єкт злочину «Жорстоке поводження з тваринами» в законі про кримінальну відповідальність. Родовим об'єктом цього злочину є моральність. Протилежні думки, що склалися в теорії адміністративного та кримінального права в цій сфері, видаються нам дещо неточними [2].

Злочин, передбачений ст. 299 КК України, насамперед посягає на моральні засади, що склалися в суспільстві, тому під охорону ставлять відносини, які регулюють сферу духовного й культурного рівнів жит-

тя кожної особи. Така постановка питання унеможливує зарахування його, наприклад, до злочинів проти довкілля. У зв'язку із цим видається некоректним віднесення жорстокого поводження з тваринами до адміністративно-правового делікту в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури. Однак КУпАП не містить такого поняття, як «моральність». Подібним щодо цього є розділ 7 КУпАП «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку».

На підставі порівняння об'єктів злочину та правопорушення ми зробили висновок, що різними є сфери суспільних відносин, поставлені законодавцем під охорону.

Співставлення предметів злочину й адміністративного делікту свідчить про необгрунтоване звуження відповідного предмета в ст. 299 КК України вказівкою на таку його ознаку, як біологічний вид – хребетні.

Аналіз об'єктивної сторони складів правопорушень дає змогу констатувати, що настання наслідків у вигляді мучення, каліцтва чи загибелі є обов'язковим для адміністративної відповідальності за вчинене діяння, чого не спостерігаємо в чинній редакції ст. 299 КК України. Таке некоректне формулювання норм не відображає дійсної соціальної сутності та юридичної природи правопорушень, а це значно ускладнює процес правозастосування. На нашу думку, усунути таку колізію можна шляхом скасування в ст. 89 КУпАП вказівки на настання наслідків, та їх передбачення в диспозиції ст. 299 КК України.

Диспозиція ст. 89 КУпАП потребує уточнення, оскільки необгрунтованим є передбачення в чинній редакції статті лише однієї форми насильства – мордування. Оціночний характер поняття «жорстоке поводження», як відомо, передбачає звернення до відповідних нормативно-правових актів, а тому не потребує їх перерахування в цій нормі. Це цілком зрозуміло, оскільки в законі неможливо заздалегідь повною мірою передбачити багатоманітні й індивідуальні особливості конкретного правопорушення, які можуть здійснити вплив на ступінь його суспільної небезпеки.

Аналіз суб'єктивних ознак вказаних злочину та правопорушення дає змогу встановити, що вони є спільними: для суб'єктивної сторони характерна умисна форма вини, суб'єкт аналізованих правопорушень є загальним. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони в чинній редакції ст. 299 КК України може бути мотив, зокрема хуліганський або корисливий (визначений альтернативно). В. О. Морозова наголосила на тому, що хоча для суб'єктивної сторони правопорушення характерна умисна форма вини, проте не виключений і легковажний розрахунок на відвернення наслідків [3, с. 103]. Щодо суб'єкту злочину, передбаченого ст. 299 КК України, то, крім загального, ми виділили й спеціальний.

Проте значення суб'єктивних ознак під час розмежування вказаних деліктів не вичерпується. Відзначимо, що встановлення вини, мотиву та цілей як ознак суб'єктивної сторони складів правопорушень – завдання складне. Воно може бути вирішено лише на підставі всебічного аналізу всіх об'єктивних обставин вчинення злочину, у яких відображено наміри особи. Погоджуємося з думкою Ф. Г. Бурчака, що саме аналіз поведінки особи, вибраних нею способів досягнення поставленої перед собою мети, знярядь, що застосовувалися, тощо дозволяє зробити висновок про її психічне ставлення до своїх суспільно небезпечних дій і їх наслідків [4]. Питання про суб'єкт правопорушення повинно досліджуватися передусім у частині наявності в особи універсальних, встановлених законом ознак (фізичної особи, віку, осудності) [10].

Наведемо приклад. У Дарницькому районному суді м. Києва в 2021 р. розглядали справу щодо жорстокого поводження з твариною: водій-дальнობійник М. після рейсу купив шматок м'яса. Прийшовши додому, залишив його на кухонному столі, а сам попрямував у ванну кімнату. Коли ж він повернувся на кухню, то побачив, що сусідський кіт цей шматок майже з'їв. Не довго думаючи, М. схопив kota й викинув у відкрите вікно. Варто зазначити, що мешкав М. на восьмому поверсі багатоповерхового будинку. Трапилось так, що кіт упав на асфальт і розбився, при цьому були присутні

малолітні діти, зокрема один із власників kota. Суд визнав М. винним у жорстокому поводженні з твариною й наклав на нього адміністративне стягнення у вигляді штрафу. У такому випадку мало місце безжальне поводження з твариною, що спричинило її мучення та, як наслідок, загибель.

Відмітимо, що розмежування злочину, передбаченого ст. 299 КК України, і правопорушення, передбаченого ст. 89 КУпАП, ускладнюється через недосконалість юридичної конструкції норм. Тому передусім законодавець повинен так сформулювати ознаки складів злочину та правопорушення, щоб вони враховували загальні розмежувальні параметри. Оскільки для з'ясування змісту кримінально-правової заборони редакція ст. 299 КК України та 89 КУпАП вимагає звернення до інших нормативно-правових актів, а також враховуючи їх дублювання, вважаємо доцільною зміну назви ст. 89 КУпАП та її диспозиції [9].

На це питання звертала увагу також В. О. Морозова. На підставі аналізу злочину та правопорушення «Жорстоке поводження з тваринами» науковець запропонувала ст. 89 КУпАП викласти в такій редакції: «Публічна демонстрація жорстокого поводження з тваринами, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, для фізичних осіб тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти одного до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи строком до одного місяця; для юридичних осіб – накладення штрафу від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із вилученням засобів публічної трансляції інформації». Відповідно, ст. 299 КК України необхідно викласти в такій редакції: «Жорстоке поводження з тваринами, тобто знущання над тваринами, що належать до хребетних, учинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, цькування зазначених тварин одна на одну, учинене з хуліганських чи корисливих мотивів, інші дії, що призвели до загибелі тварини, караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів

доходів громадян або арештом на строк до шести місяців» [3, с. 172].

На нашу думку, основна відмінність зазначених кримінальних проваджень та адміністративних правопорушення повинна залежати від характеру та ступеня суспільної небезпечності, а також спрямованості умислу винного, мотивів, цілей та обставин учиненого діяння [5, с. 36]. Особливу увагу під час розмежування зазначених феноменів необхідно звертати на спосіб вчинення діяння та настання наслідків. Тобто якщо жорстоке поводження з тваринами супроводжувалося застосуванням жорстоких методів, таке діяння необхідно кваліфікувати як кримінальне провадження, передбачене ст. 299 КК України. Якщо під час вчинення діяння особою настали наслідки у вигляді каліцтва або загибелі тварини, дії винного необхідно кваліфікувати за ст. 299 КК України.

Тому пропонуємо передбачити в ч. 1 ст. 299 КК України настання наслідків у вигляді каліцтва або загибелі тварини й визнати цей злочин із матеріальним складом. Такий шлях, на нашу думку, найбільшою мірою полегшить процес правозастосування й вирішить проблему колізії відповідних норм КК України та КУпАП [8].

Також складність розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами полягає в тому, що значна частина кваліфікуючих ознак складу і адміністративного і кримінального правопорушення має не конкретний, а оціночний характер, через що в статтях відповідних нормативно-правових актів склади мають практично однакові формулювання. При цьому це характерно як для законодавства України, так і деяких країн СНД, наприклад Республіки Білорусь. Звісно, якщо більш детально розглянути склади досліджуваних правопорушень, закріплених у кримінальному законодавстві, то можна побачити, що важливими ознаками жорстоких дій осіб щодо тварин, що дозволяють їх кваліфікувати як злочинні, є, по-перше, вчинення таких дій із явно хуліганських або корисливих мотивів. Під хуліганськими варто розуміти такі мотиви, що пов'язані з виявленням явної

неповаги до суспільства та встановленого в ньому порядку, зухвале й цинічне ставлення до правил суспільного життя та соціальних цінностей. У Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 р. № 10 визначено, що за ознакою особливої зухвалості хуліганством може бути визнано таке грубе порушення громадського порядку, яке супроводжувалося, наприклад, насильством із завданням потерпілій особі побоїв або заподіянням тілесних ушкоджень, знущанням над нею, знищенням чи пошкодженням майна, тимчасовим припиненням нормальної діяльності установи, підприємства чи організації, зривом масового заходу, руху громадського транспорту тощо, або таке, яке особа тривалий час уперто не припиняла [6]. Хуліганством, яке супроводжувалося винятковим цинізмом, можуть бути визнані дії, поєднані з демонстративною зневагою до загальноприйнятих норм моралі, наприклад проявом безсоромності чи грубої непристойності, знущанням над хворим, дитиною, особою похилого віку або такою, яка перебувала в безпорадному стані, тощо [6]. По-друге, вчинення означених дій у присутності малолітнього. Наявність цих ознак, звісно ж, певним чином полегшує компетентним суб'єктам завдання щодо кваліфікації протизаконної поведінки осіб, особливо в тих випадках, коли досить складно визначитися з характером методів вчинених дій, тобто чи можна їх розцінювати як надто жорстокі. Водночас варто відзначити, що критерії кваліфікації поведінки як такої, що здійснюється з хуліганських мотивів, зокрема зухвалість, цинізм, також є не конкретними, а оціночними, і в низці випадків хуліганська поведінка також може не містити ознак злочину, до неї будуть застосовуватися адміністративні стягнень [7].

Отже, аналіз характеру основних кваліфікаційних ознак як адміністративного, так і кримінального правопорушення, змістом якого є жорстоке поводження з тваринами, свідчить про те, що законодавці не встановлюють чітких критеріїв визначення рівня суспільної небезпечності такої поведінки осіб. У кожному конкретному випадку ком-

петентні правозастосовні органи самостійно визначають рівень суспільної небезпеки жорстокого поводження з тваринами. Така ситуація має неоднозначний характер, адже, з одного боку, вона дозволяє цим органам більш індивідуально підходити до розгляду й оцінки кожного окремого факту жорстокого поводження з тваринами, а з іншого – створює для цих же органів можливість ухилятися від більш складних і трудомістких процедур притягнення особи до кримінальної відповідальності. Це проявляється в тому, що зазначені органи вперто відмовляються вбачати в досліджуваному правопорушенні ознаки злочину та кваліфікують його як адміністративний проступок.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР 1984, додаток до N 51, ст.1122
2. Налуцишин В. Проблеми відмежування хуліганства від суміжних злочинів. *Вісник прокуратури*. 2006. № 5. С. 46 – 53.
3. Морозова В. О. Адміністративна відповідальність за правопорушення проти громадської моралі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2002. 199 с.
4. Бондаренко Н. С. Порівняльно-правова характеристика адміністративних стягнень за жорстоке поводження з тваринами (за законодавством України та окремих країн СНД). *Юридична наука*. 2012. №3. С. 74-80.
5. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Кривоченко Л.М. та ін. ; За ред. Сташиса В.В., Тація В.Я. 4-є вид., перероб. і доповн. К.: Право, 2010. 456 с.
6. Про судову практику у справах про хуліганство : Постанова Пленуму Верховного суду України від 22.12.2006 № 10. URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06>
7. Horbalinskiy, V., Leshchenko, O. Mashchenko, O. Leheza, Ye. Prymakov, K. 2023. Ways to protect the rights of individuals in administrative proceedings: legal regulation and international experience interna-

tional experience: *Cuestiones Políticas*, 41(77), 324-334 DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4177.22>

8. Leheza, Ye., Nalyvaiko, L. Sachko, O. Shcherbyna, V. Chepik-Trehubenko. O. 2022. Principles of law: Methodological approaches to understanding in the context of modern globalization transformations. *Ius Humani. Law Journal*, 11(2), 55-79. <https://doi.org/https://doi.org/10.31207/ih.v11i2.312>

9. Leheza, Ye., Pisotska, K. Dubenko, O. Dakhno, O. Sotskyi, A. 2022. The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalese*, December, 342-363. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15)

10. Matviichuk, A. Shcherbak, V. Sirko, V. Malicieva, H. Leheza, Ye. 2022. Human principles of law as a universal normative framework: Principios humanos del derecho como marco normativo universal. *Cuestiones Políticas*, 40(75), 221-231. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.14>

Yushkov Mykhailo Mykhailovych,
Postgraduate student of the Department of
Public and Private Law
University of Customs and Finance
ORCID ID: 0009-0005-2234-2778

THE RELATIONSHIP OF CRIMINAL AND ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR CRUELTY TO ANIMALS

The scientific article is devoted to the relationship between criminal and administrative liability for cruelty to animals. The ratio of administrative and criminal liability for animal cruelty under the legislation of Ukraine and individual CIS countries is characterized. It has been established that in the process of qualifying an illegal act related to cruelty to animals, an evaluative approach prevails. The following elements are included in the criteria for distinguishing between administrative and criminal liability for the investigated act: the degree of public danger; method of committing the act; guilt; motive; purpose; the circumstances of the committed act and the consequences, which is typical for the legislation of Ukraine.

It is substantiated that according to the legislation of Ukraine, the generic object of cruelty to animals is the relations of public administration in the field of nature protection, use of natural resources and protection of cultural heritage. It was established that in the Code of the Republic of Tajikistan on Administrative Offenses, the generic object of cruelty to animals is relations related to the implementation of veterinary and sanitary norms and rules.

Attention is drawn to the fact that the analysis of the nature of the main qualifying features of both administrative and criminal offenses, the content of which is cruelty to animals, shows that legislators do not establish clear criteria for determining the level of social danger of such behavior of individuals. In

each specific case, competent law enforcement agencies independently determine the level of public danger of animal cruelty. Such a situation is ambiguous, because, on the one hand, it allows these bodies to approach the examination and assessment of each individual case of cruelty to animals more individually, and on the other hand, it creates an opportunity for these same bodies to evade more complex and time-consuming procedures for arresting a person to criminal liability. This is manifested in the fact that the said authorities stubbornly refuse to see the investigated offense as a crime and classify it as an administrative misdemeanor.

Key words: administrative responsibility, responsibility, cruel treatment, criminal responsibility, animal, legal regulation.

